

Összeállító: DR. KINCSENYI JUDIT
Összeállítás ideje: 2001.

TART.

LEKTORI VELEMENY
 WAMITAKI ORSKNYA: FETEZETEK MAGYARAI
 ÉS A HOZZÁVALÓK TEFERÜLÉSEK PARAZSI
 VEJEGEINEK ELETÉRŐL C. ÖSSZEÁLLÍTÁS RÓL

3 lap

LOGIC	
--------------	--

FOLYKRAZSI MUTATÓ: MAGYARAI/BS.

52 AKMUTATÓ: XXXIII, 7

LEKTORI VÉLEMÉNY

KAPITÁNY ORSOLYA: FEJEZETEK NAGYATÁD ÉS A HOZZÁCSATOLT TELEPÜLÉSEK PARASZTI RÉTEGEINEK ÉLETÉBŐL című dolgozatáról

A dolgozatíró a rendelkezésre állóm aránylag kevés, szűkszavú forrásból igyekezett arányos, lehetőleg mindenre kiterjedő képet adni Nagyatád és a hozzácsatolt községek paraszti rétegeinek életéről. A vázlatos, hiányos adatokat kiegészítette a környék falvaira jellemző általános jellemvonásokkal. Az egyik legfontosabb összefoglaló Bánhídi Burics László munkája: (Nagyatád nagyközség múltja és jelene. Nagyatád 1933.) kimaradt az irodalmi hivatkozások közül, bár több megállapítását más szerzők munkáiból idézi (pl. az iparosok helyzete a trianoni határok meghúzása után). Mindenképpen érdemes lenne Burics László kötetének több adatát felhasználni, pl. termelési statisztikák, városiasodás jelei, vásárok, piacok stb. A másik szerző, akinek cikkét csak közvetve használta fel, Benda Gyuláé a Somogy Megyei Levéltár évkönyvéből (1977), az 1816-évi inséges évet követő összeírás értékelését. Ezt is eredetiben kellene megnézni, s talán részletesebben is lehetne belőle idézni, mint azt más szerzők megtették.

A források köre még bővíthető lenne:

- a.) Pásztorművészet témáról annyit, hogy az egyik legjelentősebb, bár nem közismert faragópásztor, Kiss István dél-somogyi és dél-zalai uradalmakban egykor tevékenykedett népművész, aki egy-egy témáját sorozatban többeknek megfaragta. Valószínű Nagyatád környékén is élhetett, mivel a „Savanyú Jóska elfogása” feliratú egyik tükröse, a Néprajzi Múzeumba Nagyatádról került be, (ugyanaz megvan a Kaposvári Múzeum gyűjteményében is éppúgy, mint a közismert Sági Mariska témájú faragása Szelestey László? Kiss István dél-dunántúli pásztorfaragó és köre. Művészet 1978/1. 18-21.) Ezt a tükröst jó lenne közölni.
- b.) a szőlészet témájánál többször hivatkozik a dolgozatíró arra, hogy az atádiak kevés szőlővel rendelkeztek. De ez nem a teljes igazság, mert a XX. századot megelőzően, de már a XVIII. században jól adathatóan, pl. a bódvicaiak az Alsó-Segesdi szőlőhegyen birtokoltak, mint extránus tulajdonosok, szőlőterületeket. A középkorban alakult ki ez a rendszer, amikor egy-egy szőlőhegynek alkalmas területen nemcsak a közeli, de távolabb lakó falvak lakói is irtottak, vagy szereztek maguknak szőlőket. Ezeknek a távol lévő szőlőknek az eladogatása a XIX. század végétől részben megkezdődött és számos község saját homokos határában telepített szőlőt. Lehet, hogy a segesdin kívül másutt is (pl. Taranyi hegy) volt az atádiaknak szőlője (ld. Somogyi Levéltár hegyközségi iratcsomóját).
- c.) Iparosokra vonatkozó adatokat még ki lehetne egészíteni Bánhídi Burics László Adatáról szóló könyve és G. Szabó Géza címtára alapján.
- d.) A vásárok, piacok is megérdemelnének néhány mondatot. A Rippl-Rónai Múzeum „Néprajzi összefüggések községünkben és környékén” című kérdőívre beérkezett válaszok alapján kideríthető, hogy mi mindent szereztek be a nagyatádi és környéki vásárokon, üzletekben, és milyen vándorárusok jártak e falvakat (Nagykorpád, Kutas, Lábod, Görgeteg stb.). A Dráva menti halászsoknak is állandó helye volt e vásárokon,

valószínű a miki tóból halászók is megjelentek itt. Még füstölt halat is lehetett itt venni. Épp az alsó-segedsi szőlőhegyi adatok mutatják, hogy a füstölt halat azért készítették itt szívesen a pincék szikrafogójában, mert megszerették az atádi vásáron. A vásári és piaci helypénzjegyzékek adatait is fel lehetne használni a vásárok fontosságának megrajzolásához.

e.) Tárgyi felszereltség a parasztgazdaságokban: az 1852-54 közötti évekből fennmaradt az SML nagyatádi járásbíróház anyagában több, az atádi, bódvicai paraszti és talán iparos vagyonelejtár is, amelyekből a szerző (pl. a viseletnél) idéz is, de jobban ki lehetne aknázni ezeket a becses adatokat (ház, telek, bútor, ruházat, edénykészlet stb.) több témában is.

f.) Halászat, rákászat, vízi- és hengermalmok. A Rinya közelsége nemcsak a vízimalmok működtetését tette lehetővé, de halászat, rákászat is. Az uradalmakkal sokszor a molnárok kötöttek szerződést a halászati lehetőségekért, de szerződtek mások is. Az SML malomiratok anyagában található még pontosabb adatok Atád és környéke malmaira a XVIII. század végére a XIX. század elejére. Jó lenne néhány mondat a hengermalmok, gőzmalmok megjelenésére is.

g.) Tarany ugyan nem olvadt be Atádba, de közelsége jelentős a mezőváros néprajzi arculatának alakulásában. Ez a rendkívül hagyományörző, zárt közösség vend, katolikus eredetű lakosságával valamelyest beilleszkedett a környék horvát népességű falvainak közösségébe. Házassági kapcsolatai Henész Bódvica, Kisatád és Háromfa községekkel alakultak ki. Bár saját községgel kötött házasságok száma több volt, mind az exogám házasságoké.

h.) Építkezési adatok: a városiasodó Nagyatádon divattá vált a cserépből való díszes szellőzők készítése és felhasználása éppúgy, mint a környező falvak módos lakosainál (Kisbajom, Kónyi, Segesd). Ezeket éppúgy Atádon készítették, mint a cserép fedésű házak elülső csúcsára való cserép galambokat, vagy kakasokat. Egy ilyen cserépgalamb emléket őriz a város központjában elhelyezkedő „Galamb kocsmá” is.

A tárgyi néprajzi fejezet arányosságától eltérően a szellemi néprajzi rész sokkal vázlatosabb. A Szokások fejezet főként jeles napi szokásokról szól, ezt a címben is fel kellene tüntetni. Időrendet a vázlatos adatok alapján nehéz adni, a legtöbb adat a XX. századi visszaemlékezésekből adódott, de a szagosvizes locsolkodásnál azért célszerű lenne megjegyezni, hogy újabb szokás és hogy mikori.

A népköltészeti részben hangsúlyozni kellene, hogy e téma a leginkább hézagosan gyűjtött. A Fehér László balladánál nem részleteznék az olasz eredet körülményeit, csak röviden, hogy valószínű és megtörtént XVI. századi eseményre megy vissza, de nagyon elterjedt balladatéma, minthogy bárhol, bármikor megtörtént vagy megtörténhetett volna. Viszont kiemelném Péczeli Attila gyűjtéséből azt a népdalt („Elment az én Rózsám?...” kezdetű), amelyben a háromféle gyász szerepel, én is idéztem, de Moldován Domonkosnak is felhívtam rá a figyelmét (cikke az Ethnographiában „Halálának halála”).

Stílus, adatok pontosítása, jegyzetelés

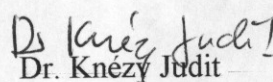
A dolgozat több részében általános somogyi adatokat hoz a szerző, a helyi adatok pótlására. Az önmagában nem baj, de kiemelten kellene kezelni a biztosan Atádi és környéki adatokat –

esetleg ilyen megjegyzésekkel „emlékezik vissza XY..”, vagy „írja az 1954-ben Bódvicáról készült néprajzi összefoglaló”, vagy „emlékezett meg erről Sárdinecz...”. A szövegközi bibliográfiai hivatkozás csak egy-két helyen fordul elő T. Mérey Klára munkáinak részletes feltüntetésével. Nem tudom, a kötet szerző hogyan kívánja, de az lenne célszerű, ha a részletesebb irodalomjegyzék a szöveg végére kerülne, szövegközbe pedig csak a fontosabb levéltári, adattári adatok, a szakirodalomból csak a szerző évszám, lapszám kerüljön zárójelbe.

A stilizálás helyenként ráfér a szövegre, néhol belejavítottam a kéziratba, az elgépelésekbe és helyesírási hibákba is. Inkább rövidebb, tömörebb legyen a szöveg, de főként a helyi adatokat tartalmazza.

Nagy gondot jelenthetett a szerzőnek, hogy e helység városiasodásának, helyi identitástudatának kérdéseivel foglalkozzon. De nem lehet megkerülni, hogy végezetül a témát részletesebben elemezze.

Budapest, 2001. augusztus 2.

Dr. Knézy Judit